QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA IQTISODIY VA INNOVATSION RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Haqberdiev Ulug‘bek Nasrullo o‘g‘li
«O‘zsanoatqurilishmateriallari» uyushmasi,
Innovatsion texnologiyalarni joriy qilish,
yangi turdagi qurilish materiallari ishlab chiqarishni va sertifikatlashni tashkil etish bo‘limi boshlig‘i.
ORCID: 0009 0002 0026 7218.
E mail: ulugbek_haqberdiyev@mail.ru

«O‘zsanoatqurilishmateriallari» uyushmasi yurtimiz axolisi va qo‘shni davlatlarni sifatli qurilish materiallari bilan ta’minlash maqsadida tizimli ishlarni amalga oshirmoqda. Xususan, ishlab chiqarish hajmini bosqichma-bosqich oshirish, yangi quvvatlarni ishga tushirish bo‘yicha rejalari ishlab chiqilgan. Unga ko‘ra asosiy turdagi qurilish materiallarini ishlab chiqarish o‘sib boradi. Jumladan, 2020 yilda 14,5 mln tonna sement (2019 yilda – 11 mln tonna), 32 mln kv metr keramik plitka (2019 yilda – 30,9 mln kv. metr), 23 mln kv metr (2 mm o‘lcham) arxitektura-qurilish oynasi (2019 yilda – 18,9 mln kv metr), 61 mln kv. metr gipsokarton (2019 yilda – 59,9 mln kv. metr), 2 mln 600 ming o‘ram oboy (gulqog‘oz) (2019 yilda – 656 ming o‘ram), 650 ming dona sanitar-texnik buyumlar (2019 yilda – 645 ming dona), 67 ming tonna issiqlik saqlovchi materiallar (2019 yilda – 63,5 ming tonna) ishlab chiqarish rejalashtirilgan [1].

O‘zbekistonda 2020-2024 yillar davomida qurilish materiallari sanoatida ijobiy o‘zgarishlar kuzatilgan. Ishlab chiqarish hajmi, investitsiyalar va eksport ko‘rsatkichlari o‘sgan. Biroq, innovatsion mahsulotlar ulushining sekin oshishi va o‘sish sur’atining pasayishi soha oldidagi asosiy muammolardan hisoblanadi.

Yuqorida keltirilgan muammolarni bartaraf etish quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi: innovatsion mahsulotlar ishlab chiqarishni rag‘batlantirish uchun ilmiy-tadqiqot ishlariga investitsiyalarni oshirish.; xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni davom ettirish va ularni samarali boshqarish; eksport tarkibini diversifikatsiya qilish va yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulotlar ulushini oshirish.

Qurilish materiallari sanoati har qanday iqtisodiyot uchun strategik ahamiyatga ega sohalardan biri bo‘lib, uning barqaror rivojlanishi qurilish, infratuzilma, uy-joy siyosati, sanoat klasterlari va eksport salohiyati bilan chambarchas bog‘liq. 2020–2024 yillar davomida O‘zbekistonda ushbu sohada keng ko‘lamli islohotlar, investitsion loyihalar va texnologiyalarni joriy etish orqali muayyan natijalarga erishildi. Biroq tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ishlab chiqarish jarayonini tashkil etish bo‘yicha yetarlicha

tub o‘zgarishlar qilish, tizimli va nazariy yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etish talab etilmoqda.

1. Texnologik samaradorlik va jarayonlar sifatini oshirish. Hozirgi holatda ishlab chiqarish jarayonlari ko‘p hollarda an’anaviy mexanizmlarga asoslangan. Avtomatlashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish darajasi past. Bu esa ishlab chiqarishning uzluksizligi, sifat va tannarxga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Shunday ekan, texnologik jarayonlarni raqamlashtirish, sensorli nazorat, IoT, “aqlli fabrika” elementlarini joriy qilish ishlab chiqarish samaradorligini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi.

Ishlab chiqarish jarayonini raqamli transformatsiya qilish bo‘yicha alohida dastur ishlab chiqilishi va davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlanishi kerak.

2. Innovatsion faollik va ilmiy hamkorlik. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, innovatsion mahsulotlar ulushi hali ham juda past - 10% atrofida. Bu esa ilmiy-tadqiqot ishlari va ishlab chiqarish o‘rtasidagi uzilishdan dalolat beradi. Korxonalar ko‘pincha yangilik joriy etish o‘rniga mavjud texnologiyalarni takrorlab ishlatishga majbur bo‘lyapti.

Ishlab chiqaruvchilar va oliy ta’lim/ilmiy muassasalar o‘rtasida «texnoparklar» va «sanoat doktorantura» kabi hamkorlik modellari joriy etilishi lozim.

3. Infratuzilma va logistika samaradorligi. Xom ashyo manbalariga yaqinlik, logistika tizimining muvofiq emasligi, ombor va ta’minot tizimining markazlashmaganligi – ishlab chiqarish jarayonida katta yo‘qotishlarga sabab bo‘lmoqda. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ushbu muammolar to‘g‘ridan-to‘g‘ri tannarxga ta’sir ko‘rsatib, mahsulotning raqobatbardoshligini pasaytiradi.

Hududiy qurilish materiallari klasterlari, transport-logistika markazlari, «aqlli omborlar» va to‘liq raqamlashgan ta’minot zanjiri platformalari tashkil etilishi kerak.

4. Inson kapitali va kadrlar sifatini oshirish. Mehnat unumdorligi va texnologik bilimlarning pastligi sohadagi yana bir jiddiy muammodir. Kadrlar ko‘p hollarda amaldagi texnologiyalarga mos bilim va ko‘nikmaga ega emas. Ta’lim tizimi esa sanoat talablaridan orqada qolmoqda.

«Dual ta’lim» tizimi asosida ishlab chiqarishdagi kadrlarni qayta tayyorlash dasturlari joriy qilinishi, har bir yirik korxona huzurida malaka markazlari tashkil etilishi maqsadga muvofiq.

5. Iqtisodiy barqarorlik va eksportbop mahsulotlar. Eksport hajmi o‘smoqda, lekin hali ham mahsulotlar asosan past qiymatli - sement, shifer va oddiy keramika materiallaridan iborat. Yuqori qo‘shilgan qiymatli, arxitektura va intererga mo‘ljallangan qurilish materiallari eksporti past darajada.

Eksportbop innovatsion mahsulotlar ishlab chiqarish uchun davlat-xususiy sheriklik asosida maxsus eksport-orientirlashgan loyihalarni yo‘lga qo‘yish talab etiladi.

Qurilish materiallari sanoatida ishlab chiqarish jarayonini tashkil etish faqat texnokrat yondoshuv emas - bu strategik va kompleks boshqaruv masalasidir. Unda texnologiya, inson omili, logistika, moliya va bozor mexanizmi yaxlit tizim sifatida ko‘rilishi kerak. Olib borilgan tadqiqotlarga ko‘ra, bugungi islohotlar asosida yanada teran, innovatsion va tizimli yondashuvlar talab qilinadi. Faqat shundagina sohaning barqaror va eksportbop rivojlanishini ta’minlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. «O‘zsanoatqurilishmateriallari» uyushmasi ma’lumotlari.

